

Józef Krzywda

SZCZEGÓLNE ZOBOWIĄZANIA I ZADANIA MAŁŻONKÓW WZGLĘDEM SIEBIE W PERSPEKTYWIE KOŚCIOŁA I NARODU

Zaproponowany temat w brzmieniu: *Szczególne zobowiązania i zadania małżonków względem siebie w perspektywie Kościoła i narodu*, mimo iż w swej treści, biorąc pod uwagę ściśle kryteria i wymogi prawodawcy, nie należy do ścisłego kanonu spraw związanych z małżeństwem, budzi zainteresowanie i zwraca uwagę: przede wszystkim ze względu na szczególne relacje, jakie powstają w momencie zawarcia związku małżeńskiego, tak w odniesieniu do Kościoła, jak i do narodu. Innymi słowy: legalnie zawarty związek małżeński, stwarzając między nim, a Kościołem, narodem i państwem, określone ustawami prawa i zobowiązania, wyznacza także szeroką płaszczyznę innych relacji: w sferze postulatów obyczajowych i moralnych, oczekujących na akt legalizacji ze strony prawodawcy. W kwestii tej wypowiedział się także Sobór Watykański II, stwierdzając: „W ten sposób przez akt ludzki, w którym małżonkowie przekazują i przyjmują siebie nawzajem, powstaje za rządzeniem Boskim instytucja, trwała również wobec społeczeństwa”¹.

Znamienne jest jednak – jak trafnie skonstatował J. Krukowski – „że Sobór Watykański II nie podjął kwestii uznania małżeństw religijnych przez władze państwowe” [Krukowski 1995, 175], wyjaśniając, że realizacja takiego uznania przez państwo małżeństw religijnych, które obejmowałyby uznanie skutków cywilnych każdego małżeństwa religijnego, w praktyce napotykałoby na poważne trudności. Takie uznanie

Ks. prof. dr hab. JÓZEF KRZYWDA, kierownik Katedry Prawa Małżeńskiego, Wydział Prawa Kanonicznego, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie; ul. Kanoniczna 9/408, 31-002 Kraków, Polska; e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>

¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Constitutio Pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis *Gaudium et spes* (7.12.1965), AAS 58 (1966), s. 1025-116; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606 [dalej cyt.: GS], nr 48.

jest możliwe jedynie względem takich małżeństw religijnych, które zostały zawarte w Kościołach posiadających własne partykularne prawo małżeńskie, a w tym również własną formę zawarcia małżeństwa [tamże].

Wyrażony i uwydatniony przez Sobór aspekt relacji, jakie rodzi małżeństwo w ogóle, w stosunku do innych społeczności, a przede wszystkim do Kościoła i narodu, zaowocował licznymi studiami i badaniami: zwłaszcza zaś w wypowiedziach Magisterium Kościoła², na synodach biskupów – poświęconych problematyce małżeństw, w adhortacjach apostołskich, szczególnie w adhortacji *Familiaris consortio* Jana Pawła II, w adhortacji *Sacramentum caritatis* Benedykta XVI oraz w adhortacji *Amoris laetitia* papieża Franciszka.

1. Status małżeństwa w relacji do Kościoła, narodu i państwa

Wśród doktrynalnych stwierdzeń na temat małżeństwa i rodziny, sformułowanych na Soborze Watykańskim II, jedne z nich odnoszą się wprost, inne pośrednio do podmiotów władzy, którym one podlegają; zarówno w płaszczyźnie regulacji prawnych, jak i w sferze praktycznych odniesień i działań.

Stwierdzenie o fundamentalnym znaczeniu dla interesującej nas problematyki zawierające znamiona konstytutywnego zapisu dla instytucji małżeństwa, znajdujemy w dekrete *O apostołstwie świeckich*, w brzmieniu: „Ponieważ Stwórca wszechrzeczy ustanowił związek małżeński początkiem i podstawą społeczności ludzkiej, a przez swoją łaskę uczynił go tajemnicą wielką w odniesieniu do Chrystusa i Kościoła (por. *Ef* 5,32), dlatego apostołstwo wśród małżonków i rodzin posiada szczególną doniosłość tak dla Kościoła, jak i dla społeczeństwa świeckiego”³. Tego rodzaju stwierdzenie nie wymaga uzasadnienia, także

² Zob. w: *Enchiridion della Famiglia – Documenti magisteriali e pastorali su famiglia e vita 1965-2004*, red. Pontificio Consiglio per la Famiglia, EDB, Bologna 2004; *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie* (Prawa na tłumaczenia dokumentów nr 32, 35, 38 są własnością Instytutu Studiów nad Rodziną ATK, Łomianki), t. I-II, Wydawnictwo „M”, Kraków 1999.

³ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de apostolatu laicorum Apostolicam actuositatem* (18.11.1965), AAS 58 (1966), s. 837-64; tekst polski w:

dlatego, iż najogólniej rzecz biorąc, znajduje oddźwięk w świadomości ludzi wszystkich czasów oraz wyraźne potwierdzenie w doświadczeniu minionych i współczesnych pokoleń. Prawdę tę dogłębnie rozwinął i wyświetlił papież Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*, stwierdzając, że „rodzina stała się «pierwszą i żywotną komórką społeczeństwa»”⁴. Idea ta legła także u podstaw „Karty Praw Rodziny”, która została zaadresowana różnym środowiskom i władzom⁵, zwłaszcza rządowi (KPR, *Wprowadzenie*). „Oczywiście – jak podkreślono – «Karta» jest skierowana także do samych rodzin” (tamże).

1.1. Świadomość małżonków na temat roli Kościoła, narodu i państwa względem małżeństwa i rodziny

Nawiązując do powyższych stwierdzeń, należy odnotować i podkreślić fakt, że Kościół od początku swego istnienia, zgodnie ze swym posłannictwem⁶, nieprzerwanie pełnił swoją szczególną misję względem małżeństwa i rodziny; także państwo, jako wspólnota polityczna (GS 74)⁷, z własnego tytułu i na swój sposób oraz w granicach swych kompetencji,

Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, s. 377-401 [dalej cyt.: AA], nr 11.

⁴ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica de Familia Christianae muneribus in mundo huius temporis *Familiaris consortio* (22.11.1981), AAS 74 (1982), s. 81-191 [dalej cyt.: FC], nr 42; zob. także: AA 11; Ioannes Paulus PP. II, *Litterae Familiis ipso volente Sacro Familiae anno MCMXCIV Gratissimam sane* (2.02.1994), AAS 86 (1994), s. 868-925, nr 12. Na pytanie: „Czego rodzina-instytucja oczekuje od społeczeństwa?” Jan Paweł wprost odpowiada: „Oczekuje przede wszystkim uznania swej tożsamości i zaakceptowania jako *społeczna podmiotowość*” (tamże, nr 17).

⁵ *Carta dei Diritti della Famiglia presentata dalla Sante Sede a tutte le persone, istituzioni ed autorità interessate alla missione della famiglia nel mondo di oggi* (22.10.1983), „Communicationes” 15 (1983), nr 2, s. 140-52, Presentazione: „La carta si compone di una introduzione, un Preambolo e 12 Articoli. La data ufficiale è quella della presentazione ai giornalisti il 24.11.1983”; tekst polski: *Karta Praw Rodziny*, TUM, Wrocław 1994 [dalej cyt.: KPR].

⁶ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, s. 104-63 [dalej cyt.: LG], nr 11; AA 11.

⁷ J. Krukowski, odwołując się do nauki Soboru Watykańskiego II, wyjaśnia pojęcie autonomii wspólnoty politycznej, w ramach której i dzięki której „[...] jednostki, rodziny i zrzeczenia mogą pełniej i łatwiej osiągnąć swoją doskonałość” (GS 74) [Krukowski 2013, 154-55].

wypełnia względem obywateli określone prawem zadania, wśród nich głównie w stosunku do małżeństwa i rodziny (GS 52). Warto w związku z powyższym przytoczyć opinię jednego z wybitnych znawców problematyki, J. Winiarza, który w książce pt. *Prawo rodzinne* (publikacja doczekała się 9 wydań) stwierdza, że reglamentacja prawna stosunków małżeńskich i rodzinnych ze strony państwa, istotnie odnosi się do ich strony zewnętrznej: do procedury powstania związku małżeńskiego i związanymi z tym aktem skutkami prawnymi (np. z kwestiami majątkowymi i stosowną opieką prawną itp.). Jednak – jak dalej zauważa – współczesny prawodawca odnosi się również do sfery praw i obowiązków małżeńskich o charakterze osobistym oraz do władzy rodzicielskiej [Winiarz 1996, 14.]. Ostatnie badania przyniosły w tej materii znaczny postęp, co spotkało się z zainteresowaniem wśród badaczy z odpowiednim rezonansem w publikacjach naukowych [tamże; Krukowski 2013; Smoczyński 1990; Borutka, Kornecki, i Kroczek 2017]. „Sygnalizują to wyniki badań prowadzonych przez socjologów, potwierdzają m.in. Preambuły kodeksów rodzinnych niektórych państw i zawarte w tych kodeksach przepisy wstępne” [Winiarz 1996, 41]. Niewątpliwie tego rodzaju mentalnościowa zmiana u wielu współczesnych ustawodawców w kwestii instytucji małżeństwa (kierujących się przesłankami naukowymi), utorowała drogę do zawarcia licznych konkordatów [Krukowski 1995].

1.2. Konsekwencje przyjęcia przez małżonków szczególnych zobowiązań i zadań małżeńskich

Podjmując w akcie zawierania małżeństwa istotne zobowiązania moralno-prawne: głównie stworzenia prawdziwej wspólnoty życia oraz zrodzenia i wychowania potomstwa (kan. 1055)⁸, nupturienici w zasadzie powinni, a raczej nie mogą nie dostrzegać, i nie doceniać faktu wejścia w rodzinę rodzin, którą jest naród i Kościół (GS 47). Więcej: powinni, jako małżonkowie, a następnie jako rodzice, nabrać poczucia pożądanej

⁸ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

odpowiedzialności względem obu społeczności (AA 11; FC 42)⁹. W związku z tym należy zauważyć, że spośród 12 artykułów *Karty Praw Rodziny*, określających uprawnienia rodziny, art. 8 zawiera szczególne przesłanie – uprawnienie, w brzmieniu: „Rodzina ma prawo do wypełniania swej funkcji społecznej i politycznej w budowaniu społeczeństwa”. Jeśli zaś ma takie prawo, to tym samym zaciąga także określone zobowiązania, o których jest mowa w licznych wypowiedziach Magisterium Kościoła.

2. Znaczenie przygotowania kandydatów do zawarcia małżeństwa

Potrzebę poznania osobistego powołania zaliczano zawsze do istotnych życiowych powinności, od których zasadniczo zależy nie tylko rozwój poszczególnych osób w rodzinie, lecz także w danej społeczności. Jak ważna to sprawa, wskazuje na to także potrzeba angażowania się odpowiednich instytucji: rodzin, kompetentnych osób i instytucji (GS 52; LG 11; FC 66; AL 205-16). Powstaje w związku z tym pytanie: czy w aktualnym stanie rzeczy Kościół i państwo wystarczająco odpowiadają na to zapotrzebowanie?

2.1. Rola i znaczenie przygotowania kandydatów do życia w małżeństwie i rodzinie

Z całą słuszością należy oczekiwać ze strony obu społeczności: Kościoła i państwa, właściwej i odpowiedniej w tym obszarze aktywności. Tym bardziej, że obie, będąc na najwyższym szczeblu w hierarchii społeczności, zasługują na miano wspólnot (GS 74-76; AA 11) [Krukowski 2013, 165-67], a tym samym zobowiązane są do najwyższej troski o losy poszczególnych osób i rodzin, szczególnie w obrębie Kościoła partykularnego i w granicach państwa.

Rodzina zatem, która otrzymała na Soborze Watykańskim II owo zaszczytne i zobowiązujące miano *Domowego Kościoła* (LG 11; AA 11),

⁹ Zob także: Franciscus PP., *Adhortatio apostolica post-synodalis Amoris laetitia de Amore in Familia* (19.03.2016), AAS 108 (2016), s. 311-446; tekst polski: Ojciec Święty Franciszek, *Posynodalna Adhortacja Apostolska „Amoris laetitia” o miłości w rodzinie*, Wydawnictwo „M”, Kraków 2016 [dalej cyt.: AL], nr 69.

zyskała tym samym uprzywilejowaną pozycję wśród innych wspólnot (LG 44)¹⁰, a tym samym zaciągnęła szczególne zobowiązania względem siebie i względem Kościoła i narodu.

Rozwijając przesłanie Soboru (GS 48-52; LG 11); nauczanie i stanowisko Jana Pawła II w *Familiaris consortio* (nr 66); zasady i normy KPK/83 (kan. 1063) oraz propozycje i sugestie III Nadzwyczajnego Zebrania Generalnego Synodu Biskupów¹¹, papież Franciszek poświęcił wiele miejsca sprawie przygotowania narzeczonych do małżeństwa (AL 205-11). Już sam tytuł (osobliwy w swej wymowie) w odniesieniu do poruszanych zagadnień, w brzmieniu: „Prowadzenie narzeczonych na drodze przygotowania do małżeństwa” (tamże, 166) uwzględniając szeroko dotychczasowy – tradycyjny zestaw kwestii, powinny, jak ufa Papież: „pomóc młodym ludziom w odkryciu wartości i bogactwa małżeństwa” (tamże). „Powinni oni mieć możliwość poznania atrakcyjności pełnej jedności, która uwzniośla i udoskonala *społeczny wymiar życia* [podkreślenie – J.K.] (tamże). Następnie – jak dalej zaakcentował: „Złożona rzeczywistość społeczna oraz wyzwania, wymagają większego zaangażowania całej wspólnoty chrześcijańskiej w przygotowanie narzeczonych do małżeństwa” (tamże, 206)¹².

¹⁰ Wprawdzie w uchwałach Soboru nie ma określenia mówiącego, że Kościół jest „wspólnotą wspólnot”, jak to ma miejsce w przypadku definicji parafii w odniesieniu do Kościoła partykularnego (kan. 515 § 1), to definicja *Kościola partykularnego* mówiąca, że jest on porcją (*portio populi Dei*) Kościoła powszechnego, upoważnia do wniosku, że mianowicie *Kościół powszechny* jest „wspólnotą wspólnot”; w szczególności rodziny – „Kościoła domowego” [Corecco 1990, 186-88].

¹¹ Sinodo dei Vescovi, III Assemblea Generale Straordinaria, Relatio synodi *Le sfide pastorali sulla famiglia nel contesto dell'evangelizzazione* (18.10.2014), Città del Vaticano 2014; XIV Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Relacja końcowa Synodu Biskupów dla Ojca Świętego Franciszka* (24.10.2015), w: XIV Zgromadzenie Zwyczajne Synodu Biskupów. *Powołanie i misja rodziny w Kościele i świecie współczesnym. Dokumenty i komentarz*, red. K. Lubowicki, przekł. S. Tasiemski, Wydawnictwo „M”, Kraków 2016, s. 11-119.

¹² *Zgromadzenie Zwyczajne Synodu Biskupów. Powołanie i misja rodziny w Kościele i świecie współczesnym. Dokumenty i komentarz*, nr 10. Niewątpliwie papież Franciszek mówiąc to, miał na myśli kan. 1063 KPK/83, zobowiązujący duszpasterzy do troski o to, „aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił”.

Powyższe refleksje i uwagi, papież Franciszek, zakończył istotnymi motywami i stwierdzeniami: „Pozostaje w mocy wyraźne stwierdzenie Soboru Watykańskiego II: «niech wspólnym zamysłem i wysiłkiem wyrabiają sobie właściwy osąd, dążąc zarówno do swojego własnego dobra, jak i dobra dzieci, czy to już narodzonych, czy też oczekiwanych w przyszłości, uwzględniając warunki czasowe oraz okoliczności życiowe, tak materialne, jak i duchowe, a wreszcie niech mają na uwadze dobro wspólnoty rodzinnej, *społeczeństwa doczesnego i samego Kościoła*»” [podkreślenie – J.K.] (AL 222, 86).

Podsumowując powyższe refleksje i uwagi Papieża w kwestii przygotowania młodych do małżeństwa, które istotnie nawiązują – jak wspomniano – do tradycyjnych zasad, w zakresie formacji, należy z uwagą odnotować także nowe akcenty, jakie podnosi i zaleca, które wyrażają pilną potrzebę uwzględnienia w szerszym zakresie całościowej wizji wspólnoty rodzinnej; co więcej, domaga się, aby w ramach przygotowania w szerszym zakresie akcentowano perspektywę dobra wspólnego: „[...] zarówno dla Kościoła, jak i dla całego społeczeństwa” (AL 87). Idzie naturalnie także o to – choć nie zostało to jasno wyrażone – aby te postulaty znalazły wyraźne odbicie także w świadomości przygotowujących się do małżeństwa (co tak wyraźnie nakazuje ustawodawca w kan. 1063 KPK/83).

2.2. Konsekwencje recepcji wzajemnych zobowiązań moralno-prawnych kandydatów do małżeństwa

Sprawą o doniosłym znaczeniu w procesie formacji do małżeństwa jest uświadomienie kandydatom znaczenia ich wzajemnych zobowiązań względem narodu i Kościoła. Zaś najgłębszą ich motywacją winno być nabycie poczucia elementarnych zasad sprawiedliwości, która domaga się spłacenia swego rodzaju długu względem rodziców, rodziny, ale także Kościoła i narodu, którego są nieodłączną, integralną częścią. Kwestię tę zasadniczo ukazał Sobór (GS 52), a także rozwinął i wyjaśnił, w rozdziale III pt. „Uczestnictwo w rozwoju społeczeństwa” *Familiaris consortio* Jan

Paweł II (nr 42-44) oraz w adhortacji *Sacramentum caritatis* Benedykt XVI¹³.

Odnosząc się do powyższych kwestii, papież Franciszek stwierdził: „Ważniejsza jest jakość niż ilość, a priorytetowo należy potraktować – wraz z odnowionym przepowiadaniem *kerygmy* – te treści, które przekazywane w sposób atrakcyjny i przyjazny pomogą im zaangażować się w proces trwający całe życie «z wielkoduszością i wolnością»” (AL 207) [Sosnowski 2017, 85-123]. W ten oto sposób, papież Franciszek – podkreślał ścisłą więź między procesem przygotowania do małżeństwa. Następnie między małżeństwem a rodziną, która winna realizować przyjęte zasady i zobowiązania – w IX rozdziale adhortacji, zatytułowanym „Duchowość małżeńska i rodzina”, odnosząc się do posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici*¹⁴, stwierdził: „Ponieważ «osoba ludzka posiada naturalny i strukturalny wymiar społeczny» i «podstawowym i pierwotnym przejawem społecznego wymiaru osoby jest małżeństwo i rodzina, to duchowość realizuje się konkretnie we wspólnocie rodzinnej»” (AL 316).

3. Współdziałanie Kościoła i państwa w kwestii realizacji zobowiązań małżonków dla dobra Kościoła i narodu

W kontekście poruszanych zagadnień należy uwydatnić szczególną potrzebę – w wielu przypadkach konieczność współdziałania i współpracy między Kościołem i państwem, na rzecz realizacji przyjętych w akcie zawarcia małżeństwa przez małżonków – zobowiązań.

Ciesząc się należyta w wyborze współmałżonka wolnością, takąż wolnością we wspólnym pożyciu i w realizacji celów małżeńskich, potrzebują oni odpowiedniego wsparcia i opieki, tak ze strony Kościoła, jak i państwa, zwłaszcza w realizacji tych zadań, które wykraczają poza ich duchowe i fizyczne możliwości. W takim razie warto przypomnieć także

¹³ Benedictus PP. XVI, Adhortatio apostolica postsynodalis de Eucharistia vitae missionisque Ecclesiae fonte et culmine *Sacramentum caritatis* (22.02.2007), AAS 99 (2007), s. 105-80, nr 29.

¹⁴ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica post-synodalis de vocatione et missione Laicorum in Ecclesia et in mundo *Christifideles laici* (30.12.1988), AAS 81 (1989), s. 393-521.

o zasadzie pomocniczości, która winna tu znaleźć właściwe zastosowanie. Idzie o współdziałanie i współpracę między Kościołem i państwem, szczególnie na polu edukacji i formacji, zwłaszcza w odniesieniu do młodych, przygotowujących się do małżeństwa.

Sprawie tej, podejmując problematykę małżeństwa i rodziny, poświęcił wiele uwagi Sobór Watykański II w *Gaudium et spes*, pod znamienym tytułem „Wspólna troska o małżeństwo i rodzinę”, wskazując na małżeństwo jako na „fundament społeczeństwa” (GS 52; FC 42-46). Domagając się dla niego pomocy i opieki różnych środowisk, Sobór kierował równie przynaglający apel pod adresem władzy publicznej. „Władza cywilna powinna uważać za swój święty [to jest: *wiążący moralnie obowiązek* – J.K.]: uznawanie, ochranianie i rozwijanie prawdziwej ich natury, strzeżenie ich moralności publicznej i wspieranie dostatku domowego” [Krukowski 2013, 165-70]. I chociaż domeną – priorytetem w działalności państwa jest troska o materialne dobra, to nie może ono ignorować systemu wartości moralno-duchowych, nie ryzykując tym samym niepowodzenia w typowej dla siebie działalności społeczno-politycznej, a nawet gospodarczej¹⁵. Idzie ostatecznie o to, aby zaistniała, a następnie była rozwijana harmonijna współpraca między Kościołem i państwem, wszędzie tam, gdzie chodzi o indywidualne i społeczne dobro każdego członka narodu i Kościoła, zwłaszcza w obrębie najmniejszej ze społeczności, jaką jest rodzina.

Znamienne i wielce niepokojące są uwagi i spostrzeżenia papieża Franciszka, który powołując się wprost do obserwacji Ojców Synodu, w rozdziale II *Amoris laetitia*, zatytułowanym „Rzeczywistość rodzin i wyzwania”, pisał: „[...] jedną z największych bied obecnej kultury jest samotność, owoc braku Boga w życiu ludzi i kruchość relacji. Istnieje również ogólne poczucie bezsilności w obliczu rzeczywistości społeczno-gospodarczej, które często prowadzą do zmiążdżenia rodzin. [...]. Konsekwencje negatywne z punktu widzenia organizacji społecznej są oczywiste: od kryzysu demograficznego po trudności edukacyjne” (AL 43).

¹⁵ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *W poszukiwaniu etyki uniwersalnej: nowe spojrzenie na prawo naturalne* (tłum. R. Kieltyka), Wydawnictwo Naukowe UPJPII, Kraków 2010, s. 96; Orzeszyna 2011, 191.

Ten jakże złożony i niepokojący zestaw problemów, Papież zakończył zdecydowanym, przynaglającym apelem, zaadresowanym do współczesnych państw. „Obowiązkiem państwa jest – zaakcentował – stworzenie warunków ustawodawczych i pracowniczych, aby zapewnić ludziom młodym przyszłość i dopomóc im w realizacji planu założenia rodziny” (tamże). W tak wyrażonym apelu daje się odczytać wyraźną propozycję Papieża do cywilnych władz o nawiązanie ściślejszej współpracy na rzecz promocji rodziny, która takiej zgodnej pomocy oczekuje.

Wypada w związku z tym życzyć sobie, aby tego rodzaju zalecenia i postulaty Synodu i Papieża – głowy Kościoła, znalazły swoje odzwierciedlenie w programach przygotowania młodych do małżeństwa.

Zakończenie

Papież Franciszek potwierdzając najpierw uznanie dla wymogów przyjęcia przez małżonków prawnie określonych praw i obowiązków, pragnie im uświadomić, jak ważne i doniosłe w konsekwencjach zaciągają oni zobowiązania względem Kościoła i narodu. Odwołuje się do fundamentalnej i najwyższej racji istnienia i działania małżeństwa i rodziny, którą jest, jak mówi: „Miłość społeczna, będąca odzwierciedleniem Trójcy Świętej, jest w istocie tym, co jednoczy duchowy sens rodziny i jej misję poza jej granicami, ponieważ uobecnia kerygmat ze wszystkimi jego wymogami wspólnotowymi” (tamże).

Dokonując swego rodzaju rekapitulacji ukazanej przez siebie współczesnej wizji małżeństwa i rodziny (w jej blaskach i cieniach), ich powołanie, misję i przesłanie, papież Franciszek zapisał krótko i profetycznie: „Rodzina żyje specyficzną duchowością, będąc jednocześnie Kościołem domowym i żywotną komórką, aby zmienić świat” (tamże).

PIŚMIENNICTWO

- Corecco, Eugenio. 1990. *Théologie et droit canon*. Fribourg: Éditions Universitaires Fribourg Suisse.
- Krukowski, Józef. 1995. *Konkordaty współczesne Doktryna teksty (1964-1994)*. Warszawa: Civitas Christiana.

- Krukowski, Józef. 2013. *Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Orzeszyna, Jan. 2011. „Rola prawa naturalnego w życiu społecznym i politycznym.” W *Evangelium vitae – most ku przyszłości*, red. Jerzy Brusilo, i Antoni Świerczek, 179-98. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII.
- Sosnowski, Andrzej. 2017. „Prowadzenie narzeczonych w procesie przygotowania do małżeństwa.” W Piotr Kroczek, Józef Krzywda, i Andrzej Sosnowski, *Droga do Amoris Laetitia*. Nr 5 *Annales Canonici Monographiae*, 85-123. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII.
- Winiarz, Jan. 1996. *Prawo rodzinne*. Wyd. 9. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

Szczególne zobowiązania i zadania małżonków względem siebie w perspektywie Kościoła i Narodu

Streszczenie

Podjmując rozwinięcie powyższego tematu, autor podjął próbę wykazania tego, iż nupturienci – przyszli małżonkowie, przyjmując na siebie i względem siebie szereg zobowiązań prawno-moralnych, winni być również świadomi swoich zobowiązań wobec Kościoła i narodu. Wymóg ten bowiem, nawet jeśli nie jest wyrażony normatywnie, to przecież wynika z faktu, że zarówno małżeństwo, jak i rodzina, stanowią najmniejszą, lecz fundamentalną komórkę Kościoła i narodu, w których rodzą się i zasadniczo przyczyniają się do ich wzrostu i rozwoju. Tak więc istnieje – rzecz można – genetyczna i egzystencjalna więź między nimi, co rodzi wzajemne prawa i zobowiązania.

Słowa kluczowe: instytucja małżeńska, wspólnota małżeńska, wspólnota rodzinna, zobowiązania wobec Kościoła, zobowiązania wobec państwa

Special Obligations and Tasks of the Spouses in Relation to each Other in the Perspective of the Church and the Nation

Summary

Taking up the above subject, the author attempted to show that the future spouses, accepting a number of legal and moral obligations on themselves and toward each other, should be aware of their obligations also toward the Church and the nation. This requirement, even if it is not expressed normatively, it results from the fact that both marriage and family constitute the smallest but fundamental cell of the Church and the nation, in which they are born and essentially contribute to their growth and development. So there is – we can say – a genetic and existential bond between them, which creates mutual rights and obligations.

Key words: marital institution, marital community, family community, obligations toward the Church, obligations toward the state

Information about Author: Rev. JÓZEF KRZYWDA, Professor, Head of the Department of Marriage Law, Faculty of Canon Law, the Pontifical University of John Paul II in Krakow; ul. Kanonicza 9/408, 31-002 Kraków, Poland; e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>